

Іван САБАДОШ

ЗМІНИ В ЛЕКСИЦІ ДИКОРΟΣЛОЇ ТРАВ'ЯНИСТОЇ ФЛОРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ. (РОДИНА РОЗОВІ)

На основі даних пам'яток писемності характеризуються нові назви дикорослих трав'янистих рослин, що з'явилися в українській мові в період ХІХ – початку ХХ ст. З'ясовуються шляхи виникнення цієї лексики, мотиви номінації, походження, творення. Використовується також у міру можливостей аналогічний матеріал інших слов'янських мов.

Ключові слова: назва, номен, мотивація назви, етимологія, українська мова.

Переважає більшість ботанічних назв, засвідчених пам'ятками української писемності ХІV–ХVІІІ ст., наявна і в джерелах ХІХ – початку ХХ ст. До кінця ХVІІІ ст. українські назви дикорослих трав в основному сформувалися. Їх основу склали назви праслов'янського походження й інновації староукраїнської мови, більшість яких згодом стає нормативними (деякі зазнали незначних фонетичних змін) у новій українській літературній мові. Однак протягом ХІХ – поч. ХХ ст. з'являється величезна кількість новотворів.

За браком друкованої площі в цій статті подаємо опис тільки невеликої частини із них, зокрема назви лише однієї з кількох десятків родин, а саме родини **розові**. При покликанні на джерела фактичного матеріалу зазначаємо тільки деякі з них за таким принципом: насамперед називаємо джерело, в якому описуваний ботанічний номен засвідчується, за нашими даними, вперше. Якщо така фіксація взята з праць ботаніків, спеціальних зібрань української ботанічної номенклатури, то, крім того, покликаємося, якщо це можливо, ще на лексикографічні праці цього (іноді й дещо пізнішого) часу, в яких міститься описувана назва.

Для позначення рослини *Fragaria vesca* L джерелами вперше фіксується назва праслов'янського походження *суніця* [Кв., ІІІ: 359; Жел.: 935; Гр., ІV: 229] (< прасл. **s=nica* id. [ЕСУМ, V: 476]). Активно функціонують в описуваний період уживані в староукраїнських пам'ятках писемності і також праслов'янського походження номен *ягода* [КотлЕ: 205; Кв., ІІІ: 359; Жел.: 1111], *полуниця* [КотлЕ: 134; Закр.: 468; Піск.: 200], *половниця* [Войц.: 311; Закр.: 468], *поземка* [1898, Мак.: 156], *пазьомка* (галиц. [ВхПч., ІІ: 31], *позьомка* (галиц., с.наддніпр. [ВхГик.: 165; Ум., І: 282; ЯЧ]), *позюмка* (волин. [1889, Мел.: 119]). У літературі наявна спроба віднести назву *позьомка* і под. до полонізмів; пор. пол.

poziomka id. [ЕСУМ, IV: 480]. Проте О. Брюкнер вважає, що в польській назві *poziomka io* помилкове замість правильного *ie* [Br.: 553]; пор. ст. пол. (з XIV ст.) *poziemka* id. [Maj., II: 339]. Тому, найімовірніше, і польську, і українську назви слід виводити від прасл. **rozetъka* id., продовження якої наявні також у російській, білоруській, чеській мовах, див. [Сабadoш 1996: 46]. Крім названих найменувань, для позначення виду *Fragaria vesca* L. відзначаються ще новотвори *ягідник* [Волк.: 178; Gr., IV: 535] (пор. ст.чес. *jahodník* id. [1517, Mach.: 104]), *сунічник* (галиц.-волин. та ін. [Gr., IV: 229; ВхН.з.: 45; Коб.: 48]), *сунішник* (галиц. [ВхН.з.: 45]), *полунішник* [Ум., I: 282], *земляника* (с.наддніпр. та ін. [Pog.: 123; ЯЧ: 121]). Останній номен – русизм (пор. рос. *земляника* id.), а інші – похідні від відповідних давніх назв цієї рослини.

Крім успадкованої від праслов'янської мови і вперше задокументованої назви виду *Fragaria viridis* Duch. *трўскавка* [Шейк., V/1: 93; Жел.: 989; Gr., IV: 290], документуються іновіснїйні назви, переважно вузьколокальні: *ягодник* (волин. [ВхПч., I: 10]), *хрўскавка* (галиц. [Вол.: 227; ВхН.з.: 45]), *хрўпавка* (гуцул. [ВхПч., V: 26; Жел.: 1047]), *підкропивниця* (галиц. [ВхПч., II: 31]), *польовниця* [Gr., III: 290], *полянкї* [Жел.: 694], *клубника* [Pog.: 123], *клубніка* [НІ.], *ягода чепегіова* (закарп. [ВхН.з.: 45]), *капиуки* (поділ. [Pog.: 123; Gr., II: 219]). Флорономени *хрўскавка*, *хрўпавка*, *трўскавка* – похідні від звуконаслідувальних дієслів, пов'язуються з тим, що при зриванні ягоди чути характерний хрускіт; пор. пол. *truskawka*, ст.чес. *truskavicě*, діал. *truskavec*, слвц. *truskavka* id., див. [ЕСУМ, V: 659; Maj., II: 339; Mach.: 104], *капиуки* (поділ. [Pog.: 123; Gr., II: 219]). Назва *підкропивниця* утворена від *кропива* і мотивується тим, що суниці нерідко зустрічаються в заростях кропиви [ЕСУМ, IV: 392]. Лексеми *польовниця*, *полянкї* виникли внаслідок народноетимологічного зближення *половниця*, *полуніця* із *польовий*, *поляна*, пор. [ЕСУМ, IV: 505]. *Клубника* < рос. *клубника* id. [ЕСУМ, II: 466–467]. У складеній назві *ягода чепегіова* означення походить від угор. *csepeg* 'капати, сочитися' [MOSz, I: 340]. Походження фітономена *капиуки* необгрунтовано пов'язується прямо із *капиук* 'гаманець', яке має тюркське походження [ЕСУМ, II: 380]. Насправді це румунізм (сам О. Рогович подає його з позначкою «мл», тобто «молдавське»; пор. рум. *căpșuni*, діал. *căpșune*, *căpșun* 'Fragaria viridis' [DLRM: 127; ДЕМ: 225]), зближені, за народною етимологією, із подібним за звучанням укр. *капиук* 'гаманець'. Як свідчать джерела, назва *полуніця* вже на поч. XIX ст. використовувалася для позначення культивованого виду *Fragaria moschata* Duch. (див. [Б.-Н.: 291; Жел.: 693] та ін.). Для називання роду *Fragaria* L. нормативними в українській літературній мові

стали номен *полуниця* й *суніця* [СУМ, VII: 103; IX: 842; ОВРУ: 163–164], правда, у науковій ботанічній номенклатурі *полуниці зелени* – це вид *Fragaria viridis*, а *суніці* – всі інші види роду *Fragaria* L. (пор. ще [РУСб: 195; СДБ: 438, 512]).

Уперше фіксуються назви для поширеної в Поліссі, Лісостепу, зрідка в Степу рослини *Comarum palustre* L. (*Potentilla palustris* Scop.): *вóвче тіло* [Рог.: 119; Жел.: 114; ЯЧ: 122; Гр., I: 246], *вóвчі жіли* [Гр., I: 245], *сухолóm* [Ан.: 105; Ум., IV: 1; Руб., XI: 117], *сухоягодник*, *золотнік* (київ.), *огірошник* (харк.), *гвоздички* (черніг.), *бутянові ножки* [Ан.: 105; Мел.: 220; СБН: 122], *сім паличок* (буков. [НІ.]), *семернік* [ВхГик.: 165; Жел.: 860], *ужовник* [Петр.: 38]. Номен *вóвче тіло*, *вóвчі жіли*, *бутянові ножки* (*бутянові* – від *бутян* < ст.укр. *ботян* ‘лелека’ (XVII ст.) id., яке походить із імовірного прасл. **botъjanъ*, **botěнь* [ЕСУМ, I: 239–240; ЭССЯ, II: 226–227]) мотивуються, вірогідно, темно-червоним кольором стебла, кореня, квіток рослини (асоціація за кольором шерсті вовка, ніг лелеки). Компонент *сім* (*семер-*) у назвах *сім паличок* і *семерник* пов’язується з тим, що на стеблі рослини сходяться в основі 5–7 продовгастих листочків. Номен *гвоздички* мотивується п’ятикутними темно-червоними квітками. *Ужовник* – від діал. *уж* ‘вуж’, фітономен зумовлений формою стебла. Найменування *золотник* виник, імовірно, внаслідок переосмислення укр. діал. *золотнік* ‘матка’ [Жел.: 312; Гр., II: 178]: флорономен мотивується, очевидно, використанням рослини при кровотечах матки, тому що ця рослина має кровоспинні властивості [Нейшт.: 321]. Нормативною в українській науковій ботанічній номенклатурі стала назва *вóвче тіло* [ОВРУ: 164; РУСб: 261].

Продовжують уживатися успадковані від старорукаїнського періоду назви відомої майже по всій Україні рослини *Potentilla erecta* Raeusch. (*P. tormentilla* Schr., *Potentilla silvestris* Neck., *Tormentilla erecta*) *кúряче зілля* (*зілле*) (бойк., поділ. [Нов.: 102; Рог.: 132; Гр., II: 152], *курзіле* [Піск.: 119; Жел.: 391], *червець* (волин. [Нов.: 102; Рог.: 132; Гр., IV: 453]), *терментіля* (київ. та ін. [Рог.: 132; Жел.: 959; Гр., IV: 257]), а також уперше документується назва праслов’янського походження *дубровка* [РО: 85; Рог.: 132; Піск.: 119]. Крім них, джерела фіксують новотвори: *в’язіль*, *зав’язник* (с.наддніпр. [Авг.: 74; ЯЧ: 122; Гр., II: 23]), *золотнік* (галиц. [ВхПч., I: 12; Ум., I: 141; Гр., II: 178]), *дénниця*, *підóйма* (гуцул. [Шух., I: 22; Гр., I: 367; III: 173]), *порошки* (полт. [Ан.: 271; Руб., X: 139], *збурник*, *дубрівник* (бойк. [Нов.: 102; Гр., II: 152]), *деревúнка* (с.наддніпр. [Авг.: 74; РО: 85; Руб., III: 8]), *куряча нога* (волин. [Мел.: 220]), *пятиця* (буков. [НІ.: 12]), *пятиця* (буков. [Мај., II: 626; СБН: 122]), *балабан* (київ. [Ан.: 271; СБН: 122]), *терментіна* (бойк.-галиц. [Вх.Пч., II: 36]), *термеліна* (поділ. [Ан.: 271; Жел.:

959; Гр., IV: 257]. Перші п'ять номенів зумовлені лікувальними властивостями рослини: *в'язіль*, *зав'язник* – від (за)в'язати (за використанням кореня як в'язучого засобу при кровотечах, ранах [Ан.: 271; Носаль: 96–97; ЕСУМ, II: 220]); *золотнік* (пор. діал. *золотнік* 'анат. матка' [Жел.: 312]) і *дённиця* (пор. діал. *дна* id. [ib.: 187], похідне від *дно* [ЕСУМ, II: 95]) пов'язані із застосуванням рослини з тією самою метою, що й назва *зав'язник*); назва *порошки* виникла внаслідок переосмислення слова і мотивується вживанням порошку з кореня від зубного болю і як присипки для заживлення ран; номен *підбійма* – від гуцул. *підоймати* 'піднімати' [Jan.: 164], пояснюється тим, що цією рослиною лікують тяжкі недуги, ставлячи людину на ноги [ЕСУМ, IV: 394] (пор. латинську родову назву цієї рослини *potentilla*, утворену від *potentia* 'сила'); *збурник* – віддієслівне утворення (пор. *збурити*, *збуріти* 'руйнувати', 'хвилювати; обурювати' [Гр., II: 127]) або похідне від *збур* 'гонорея' (гуцул. [ВхЮж.: 20; Шух., V: 285] і також пов'язується із лікувальними властивостями рослини, точно не встановленими (пор. зауваження самого М. Новицького: «дт збуреня пють го в слабости матиці» [Нов.: 102]); *дубрівник*, як і давнє *дубровка*, – деривати від діал. *дуброва* 'діброва, листяний ліс, переважно дубовий', зумовлені зростанням рослини переважно в лісах; флорономен *дерев'янка* мотивується товстим дерев'янистим коренем [Нейшт.: 322], а *куряча нога* – подібністю розміщення п'яти листків на стеблі до курячої ніжки (можливо, ця назва вже існувала в староукраїнській мові, див. [Сабадош 1996: 121]); цією ж ознакою зумовлена і назви *пятиця*, *пятниця* – похідні від числівника *п'ять*.

Інший, також добре відомий по всій Україні вид *Potentilla anserina* L. називається: *гусячі лапки* (полт. [Авг.: 54; Тм., I: 186]), *гусина лапка* [Рог.: 132; Руб., II: 47]), *гусятник* [Рог.: 132; Жел.: 165; Гр., I: 343], *гусучка* (лемк. [ВхЛем.: 406; Гр., I: 343]), *гусина трава* (полт. та ін. [Авг.: 54; ВхПч., IV: 15]), *білочник* (галиц. [ВхПч., II: 34; Кміц.: 194; Гр., I: 67]), *підбіл* (волин. [Ан.: 269; Ум.; СБН: 122]), *мякуш*, *мякуш* (галиц. [ВхПч., I: 12; Гр., II: 458]), *мякуш* [Жел.: 461], *болотнянок*, *болотнянок* [Кміц.; Мак.: 291], *золотнік* (с.наддніпр., степ. [Ан.: 269; ЯЧ: 122; Ум., I: 171]), *золототисячник* (київ., катер. [Ан.: 269; Ум., I: 171]), *пов'язок* (харк. [Ан.: 269; Ум., I: 171; Тм., I: 88]), *смитанник* (зах.волин. [Гавр.: 143]), *перстач* [ВхГик.: 165; Жел.: 629]. Номен *гусячі лапки* і под. пояснюється схожістю листків рослин та сліду гусячої ніжки і, можливо, тим, що ця рослина – улюблений корм гусей, див. [ЕСУМ, 627]; пор. ще лат. *anserina* id., утворене від *anser* 'гуска, гусак'. *Гусітник*, *гусучка* – універби, що виникли на основі складених назв *гусячі лапки* і под. Назви *білочник*, *підбіл* пов'язуються з *білий* (*підбіл*

перенесено від *Tussilago farfara* L.) на тій основі, що низ листків рослини білий, як срібло; пор. ст.чес. *střebník* [1517, Černý: 347], пол. *srebrnik* id. [Ан.: 269]; виведення *білочник* від незафіксованого **палечник*, діал. *палочник* id. [ЕСУМ, I: 198] необгрунтоване, див. ще [Mach.: 102–103]. *Мнякӯш*, *мякӯш* – від *м'який*, мотивується, очевидно, шовковистою нижньою поверхнею листків, пор. [ЕСУМ, III: 347–348]. *Болотянок* і *болотнянок* – відповідно від *болотяний* і *болотний* (рослина зростає у вологих місцях), *пов'язок* – від *пов'язати* (мотивація флорономена та сама, що й назв *визіль*, *зав'язник* – див. вище).

Засвідчено ряд назв для інших видів *Potentilla* L., зокрема для повсюдно поширеного *P. argentea* L. – *чєрвєць* [Рог.: 132; Гр., IV: 453], похідне від нього *червішник* (с.наддніпр. та ін. [Рог.: 132; ЯЧ: 122]), *червічник* [Тм., I: 414], *кєрмєнь* [Піск.: 341; Жел.: 341], *нагідник* [Ум.; Тм.; Руб., VII: 19], *улабник* [Шейк., V/2: 178]; для відомого по всій Україні виду *P. reptans* L. – *мóхна* (с.наддніпр. [ВхПч., II: 34; Жел.: 122; Жел.: 455]; від *мох*, мотивується опушеністю листків багатьох видів *Potentilla* L. [Mach.: 102]; думка про те, що *мóхна* є фонетичним варіантом укр. діал. *мóшна* 'гаманець' [ЕСУМ, III: 525] нам видається менш імовірною), *затяжний корінь* (степ. [ЯТ: 25]); для поширеного в Поліссі й зрідка в Лісостепу *P. heptaphylla* L. (*P. verna*) – *кóкус* [Рог.: 132; Жел.: 357; Гр., II: 267] (можливо, від гр. *κόκος* 'кісточка плоду; сім'ячко; зерно' – за видовжено-яйцеподібними плодиками рослини [ЕСУМ, II: 507]); для зростаючого там же виду *P. alba* L. – *п'ятипєрстєнь* [Рог.: 132; Волк.: 174; Гр., III: 506], *п'ятипєрстник* (с.наддніпр. [Рог.: 132; ЯЧ: 122; Піск.: 220]), *п'ятилистник* [РО: 85; Піск.: 220; Жел.: 793]. На думку В. Махека, це переклади гр.-лат. *pentadactylus* id.; пор. того ж походження, як він вважає, пол. *picilist*, ст.чес. *pětilistek*, нім. *Fingekraut* id. [Mach.: 103–104]. Можливо, такого самого походження номен *пєрстáч*, ужитий у ряді праць для позначення видів *Potentilla* L. (див. [ВхГик.: 166; Жел.: 629; Гр., III: 147] та ін.). Однак це слово могло з'явитися в українській мові незалежно у зв'язку з наявністю в цих рослин яскраво вираженої мотиваційної ознаки: листочки ряду видів *Potentilla* L. нагадують п'ять пальців. Номен *пєрстáч* записаний у гуцульських, закарпатських говірках, а в останніх – також *пєрстáк* [Шух., I: 20; ВхН.з.: 52]. *Пєрстáч* '*Potentilla* L.' – літературна норма української мови [СУМ, VI: 335; ОВРУ: 165]. Як термін уперше його запропонував І. Верхратський, таким це слово є в [Мел.: 218] і було затверджене в цій функції в [СБН: 121].

Відома по всій Україні рослина *Geum urbanum* L. представлена в джерелах назвами: *гребінник* [Рог.: 124; Жел.: I: 323; Гр., I: 323], *гребенник* (полт. [Авг.: 33; Ан.: 157; Руб., II: 37]), *гребенец* (буков.

[НІ.; СБН: 69]), *гребінь* (степ. [Lind., I: 183; Мак.: 167]), *вівішник* [Ан.: 157; Ум., I: 144; Гр., I: 149], *головки св. Николая* (галиц. [Гавр.: 140]), *головкі николаєви* (зах.укр. [Гол.: 482], *волове око* (галиц. [Нов.: 99]), *чистець* (волин. [1889, Мел.: 128]), *репешки* (галиц.), *хрещатник* (харк.) [Ан.: 157; СБН: 69]), *гвоздичний корень* (полт. [Авг.: 33; ВхПч., IV: 14]), *гвоздянка* [ВхГик.: 166; Жел.: 138; Тм., I: 74], *гравілат* [Рог.: 124; Піск.: 33; Гр., I: 321]. Остання – запозичення від іт. *gariofilata* або пізнього лат. *caryophyllata* id. < лат. *caryophyllum* < гр. *καρύοφυλλον* ‘гвоздика’ [ЕСУМ, I: 580]. До української мови номен *гравілат* прийшов через рос. *гравилат* id. [Ан.: 157; Фасм., I: 450]. *Гравілат* – літературна норма української мови [СУМ, II: 152; ОБРУ: 167]. *Гвоздичний* (від *гвоздика*) *корень* мотивується червонуватим кореневищем, яке запахом і смаком нагадує гвоздику [Носаль: 179–180]. Можливо, від *гвоздика* утворений і номен *гвозд’юнка* (див. [ЕСУМ, I: 580]), проте може бути також похідним від діал. *гвiзд’ь*, род. в. *гвiзд’ю* ‘цвях’ і пояснюватися подібністю гачків дозрілої головки рослини до цвяхків. Найменування *гребінь*, *гребенець* – результат переосмислення слів за асоціацією дозрілого реп’яхоподібного плоду рослини до гребеня, гребінця (пор. серб. *grebник* id. [Ан.: 157]), як *репешки* – до реп’яха. Від *гребінь* утворене *гребінник*. Круглою формою плоду зумовлені і назви *головкі николаєви* і под. (означення *ніколаєви* пояснюється початком цвітіння рослини в травні в період весняного свята св. Миколая), *волове око*, а також, очевидно, *вівішник* (від *вивішуватися*, назва рослини мотивується, мабуть, тим, що крючкуваті плоди гравілату чіпляються, завішуються на шерсті тварин, пор. [ЕСУМ, I: 369]. Фітономен *чистець* пов’язується із *чистити*, ймовірно, на тій основі, що порошок кореня рослини – ефективний відхаркувальний засіб (чистить бронхи) [Носаль: 180]. *Хрещатник* – від *хрещатий*, зумовлений хрестоподібним розміщенням листочків на стеблі.

Менш відомий в Україні вид *Geum rivale* L. називається: *підійма* (уман.), *понікниця* (київ.) [Ан.: 157; Ум., IV: 121; Руб., X: 25], *бабочник* (поділ. [Ан.: 157; Мак.: 167]). *Понікниця* – від *понікнути*, а *підійма* – від *підіймати*; фітонайменування мотивуються тим, що квітки гравілату, коли розкриваються, то поникають, а в стадії бутонів обернені догори, тобто підіймаються [Нейшт.: 325; ЕСУМ, IV: 513]; пор. ще біл. діал. *панікница* id. [Кис.: 59]. Номен *бабочник*, очевидно, від *бабка* ‘баба-повитуха’ і пояснюється використанням рослини як кровоспинного й антисептичного засобу [Смик: 270].

Дуже добре відомі й поширені по всій Україні два види *Filipendula* Mill. – *F. vulgaris* Moench (*F. hexapetala* Gilib., *Spiraea filipendula* L.) і *F. denudata* Fritsch (*F. ulmaria* Maxim.). Для першого,

крім назви *кропіло* [Ан.: 339; Мел.: 118], вживаної ще в староукраїнській мові, виявляються новотвори: *гадрчник* (с.наддніпр. [Рог.: 137; ЯЧ: 122; Жел.: 131; Гр., I: 264]), полт. *почіночки* [Авг.; ВхПч., IV: 16; Рог.: 137; Гр., III: 392] і *початочки* [Ан.: 339; Ум.; СБН: 63], *вороніць* (с.наддніпр. [Рог.: 137; ЯЧ: 122; Гр., I: 255]), *балаб́ан* (буков. та ін. [Ні.: 12; Гр., I: 23]), *балабо́нка* (херс. [Гр., I: 22; Мак.: 153]), *талаба́н* [Рог.: 137; Волк.: 175; Гр., IV: 244], *тарлаба́н* [Волк.: 175; Шейк., V/1: 21; Гр., IV: 248], *гірча́к* (галиц. [Нов.: 101; Гр., I: 286]), *горку́н* (волин. [Ан.: 339; Мак.: 153]), *ліпка* [Волк.: 170; Піск.: 125; Гр., II: 360], *медуни́ця* [Рог.: 137; Гр., II: 415], *медови́к* (харк. [Ан.: 339; Гор.-2: 381; СБН: 63]), *земляні орі́шки* (степ. [Lind., I: 182; СБН: 63]), *гречинни́к* [Ан.: 339; Руб., II: 38; СБН: 63], *ряби́нка* (харк.), *сіре зілля* (катер.) [Ан.: 339; СБН: 63]), *сму́тнік* (черніг.), *самир* (поділ.) [Ан.: 339; Руб., XI: 3, 58]), *таво́лга* [Шейк.; Ум., IV: 104]. Номен *гадрчник* зумовлений застосуванням рослини від укусів гадюки [Рог.: 137], *вороніць* – чорними плодами у вигляді листянок [АБ: 58], *гірча́к* – гірким смаком, *медови́к* і под. – медоносними ягодами рослини. Кілька найменувань мотивується багатьма бульбами на корінню: *балаба́н*, *талаба́н*, *тарлаба́н* (*тарлаба́н* < *талаба́н*, а *талаба́н* < *балаба́н* < *балабо́н* ‘дзвіночок’ [Гр., I: 23]; *балабо́нка* – дериват від *балабо́н*, детальніше див. [Сабадош 1996: 131; ЕСУМ, I: 122; V: 506, 517]), *почіночки*, *початочки* (від *почінок* ‘веретено з навитими нитками’, *поча́ток* ‘качан кукурудзи’ [ЕСУМ, IV: 546] – за зовнішньою подібністю), *земляні орі́шки*. *Гречинни́к* (від *гречи́на* ‘гречане зернятко’) мотивується схожістю насінин, *ряби́нка* (від діал. *рябина* ‘горобина’) – подібністю суцвіття й листя. Фітономен *сму́тнік* (від *сму́тний*) пов’язується, очевидно, з якимось повір’ям; пор. ст.пол. *tižebnik*, чес. і ст.чес. *tižebnik* id. [Mach.: 101]. Номен *ліпка* (від *лі́па*) пояснюється, ймовірно, використанням цієї рослини в побуті та народній медицині подібно до липи, пор. [ЕСУМ, III: 238]. Назва *таво́лга* перенесена із кущових видів *Spiraea L.*, які також належать до родини розові.

Вид *Filipendula denudata* Fritsch позначається номенами: *огіро́шник* (с.наддніпр. та ін. [Волк.: 172; ЯЧ: 122; Гр., III: 35]), *огіро́чник* [Жел.: 553; Гр., III: 35], *гіро́шник* [Рог.: 137; Жел.: 142; Піск.: 52; Гр., I: 286], *лаба́зник* [РО: 80; Жел.: 394; Гр., II: 337], *кйло* (бойк.-галиц. [ВхГик.: 166; ВхПч., IV: 16]), *ка́шка*, *біла ка́шка* [Ум., IV: 104; I: 59], *жаб’ячі конопельки* [РО: 82; Ум., II: 64], *медунка*, *медуни́ця* [Рог.: 137; Жел.: 432; Ум., IV: 35], *медіви́ця* (буков. [Ні.: 12]), *таво́лжник* [Вол.: 228], *підорва* (гуцул. [ВхН.з.: 58]), *борошень* [Гор.-1: 19], *болотна бузинá* (полт. [Авг.: 68; ВхПч., IV: 16; Тм., I: 185]), *бузинá болотя́на* (харк. [Яв.: 56]), *пари́ло* (київ. [Ан.: 340; СБН: 63]). *Огіро́шник*, *гіро́шник* – від *огірок*, мотивація

неясна; *ка́шка* – результат переосмислення слова через дрібне біле суцвіття; *борошень* – від *бóрошно*, пояснюється, мабуть, тим, що листки рослини зі споду вкриті сірим або білим опушенням [ВРУ: 374]. *Кі́йло*, ймовірно, від укр. діал. *ко́йти* ‘заспокоювати; вгамовувати’ < прасл. **kojiti* id., пор. [ЕСУМ, II: 501–502], мотивується флорономен, очевидно, використанням рослини в народній медицині для заспокоєння нервів, загоєння ран [ЛПР: 209]. *Таволжник* – похідне від *та́волга* ‘види *Spiraea* L.’ (кущові рослини), *паріло* – від *па́рити*, мотивується, очевидно, використанням рослини в побуті як доброго антимікробного засобу [Носаль: 50] при випарюванні посуду. Літературною нормою для роду *Filipendula* Mill. став номен *гадрчник* [ВТССУМ: 216; ОВРУ: 168; РУСб: 214]. В окремих ботанічних виданнях у цій функції використовують *лаба́зник* id. [СДБ: 295; АБ: 58]; пор. рос. *лаба́зник* id. Цю назву як термін уперше запропонував М. Мельник [Мел: 118], проте в [СБН: 63] було затверджено *гадрчник*.

Крім відомої зі староукраїнського періоду, поширеної в Карпатах, Поліссі, Лісостепу назви праслов'янського походження рослини *Alchemilla acutiloba* Opiz (*A. vulgaris* L., *A. acutangula* Bus.) *пріворотень* (поділ. та ін. [Ан.: 20; Ум.; Тм.; Мел.: 19]), джерелами засвідчені такі інновації: *наворотень* (галиц. [ВхПч., I: 8; Жел.: 486; Гр., II: 472]), *наворотник* (галиц. [Гавр.: 136; Жел.: 486; Гр., II: 472]), *наворотиш* [Жел.: 486], *навратник* (півд.лемк. [ВхН.з.: 37]), *перевертниця* (буков. [Ні.: 2]), *росниця* [Петр.: 33], *гадінник* (бойк.-галиц. [ВхПч., II: 29; Жел.: 134; Гр., I: 263]), *ударник* [Ан.: 20; Шейк.], *львіна лапа* [Рог.: 110; Піск.: 130], *львіна лапка* [Жел.: 399]. Усі назви з коренем *ворот-* мають ту саму мотивацію, що й *пріворотень* [Сабадош 1996: 121]; пор. ще пол. *przywrot*, *przywrotnik*, *nawrotek* id. [Ан.: 20]. *Росниця* зумовлена крапельками на листочках рослини; пор. рос. *росниця*, *росянка*, *росник*, біл. *росичка* [ib.], чес. *rosička* id. [Mach.: 108]); *гадінник* мотивується тим, що повзуче коріння, а також голе стебло із суцвіттям на вершині нагадують гадюку з піднятою головою; *львіна лапа* – переклад лат. *pes leonis* id. [Mach.: 108; Ан.: 19–20]. Найменування *навратник*, – очевидно, словакізм, пор. словц. *návratník* id. [Buffa: 332]). Із усіх перелічених фітономенів літературною назвою стала назва *пріворотень* [СУМ, VII: 580; ОВРУ: 168], яка як термін була затверджена в [СБН: 7].

Поряд із найменуванням праслов'янського походження *рє́тик* [Гр., IV: 13; Мел.: 16], відображеним у джерелах староукраїнської мови, поширеної в Лісостепу, північному Степу, зрідка в Поліссі лікарської рослини *Agrimonia eupatoria* L., засвідчується також чимала кількість новотворів: *паріло* (с.наддніпр. та ін. [Рог.: 110; ЯЧ; Гр., III: 96]), *парнік* (поділ. [Ан.: 17; Тм., I: 122]), *глекопар*,

гладішник [Рог.: 110; Гр., I: 287], сметанник (гуцул., галиц., волин. [Нов.: 96; Жел.: 888; Шух., V: 261; Гр., IV: 157]), підсметанник (галиц. [ВхПч., II: 28; Жел.: 648; Гр., I: 179]), маслянка (гуцул. [ВхПч., II: 28]), печінник (волин., поділ. [Ан.: 17; Ум., III: 36]), печіно́чник (степ. та ін. [Lind., I: 190; Тан.: 62; Мак.: 15]), порушень [Ан.: 17; Мел.: 16], червечник [Петр.: 40], золотник (бойк.-галиц. [Вх.Н.з.: 37; Мел.: 16]), ріпячо́к [Жел.: 808; Мак.: 15], репяшки (катер., харк. [Ан.: 17; Мел.: 16]), ріпях жовтий (степ. [Lind., I: 190; СБН: 5]), кішка, ко́жущка (харк.), ко́жущечки (уман.), ліпник (полт. [Ан.: 16; Ум., III: 36; Мел.: 16]), йоло́тник (волин. [Нов.: 96; Жел.: 324]), зра́дзілле(я) (гуцул. [Шух., I: 21; ; Гр., II: 182]), яблун, яблос́ник (галиц. [Мел.: 16]), гармонія [1912, СБН: 5]. Усі ці назви за мотивацією можна об'єднати в кілька груп. Чи не найбільшу складають ті, які зумовлені використанням рослини для поліпшення якості молочних продуктів обкурюванням зіллям корів, щоб давали густе й жирне молоко тощо, пор.: парі́ло, парні́к (від *пáрити*, флорономен мотивується бактерицидними властивостями відвару рослини, використовуюваного для обшпарювання посуду, особливо для молока), глекопáр (від *глек* і *пáрити*), гладішник (від *гладіш* 'глек' [Лис.: 55]), сметанник, підсметанник, маслянка. До другої групи слід віднести найменування, пов'язані певним чином із використанням рослини в народній медицині для лікування внутрішніх органів: золотник (пор. діал. *золотник* 'матка' [Гр., II: 178], гуцул., буков. 'біль у черевній порожнині після підіймання важкого' [ГГ: 83; СБГ: 172], гуцул. 'хвороба епігастральної зони' [Jan.: 284]), порушень (від *порушити*, очевидно, в стосунку до внутрішніх органів), червечник (пор. діал. *чєрвєць* 'кров із дівочої пліви' [Гр., IV: 452]), печінник, печіно́чник (від *печінка* за використанням рослини при лікуванні печінки [Ан.: 17]; пор. рос. *печеночник* [ib.], пол. *wątrobowiec* [Тан.: 62], чес. *útrobník*, слвн. *jetranca* (від *jetra* 'печінка'), нім. *Leberkletten*, *Leberkraut* id. В. Махек уважав, що всі ці назви базуються на давньому припущенні, що лат. *eupatoria* відповідає гр. *ηπατόρια*, утвореному від *ηπαρ*, *ηπατος* 'печінка' [Mach.: 107]. Третя група назв мотивується плодом парила, подібним до плоду реп'яха (як і ст.укр. *репик* id.): *ріп'ячок* (від діал. *ріп'як* 'реп'ях'; пор. чес. *řepík*, *řepiček*, слвц. *repíček* id.; у старочеській мові розрізняли в назвах дві рослини: *řepík* 'Arctium lappa' і *řepiček* 'Agrimonia L.' [Mach.: 106]; пор. ще рос. *репейничек* 'Agrimonia L.'), *репяшки* (від *реп'ях*), *кішка* (переосмислення загальноживаного слова відбулося на основі чіпкості плодів і подібності плоду до кошачої лапки), *кожущка* і под. (від *кожух*, мабуть, теж за плодами, які чіпляються до шерсті тварин, кожухів, пор. [ЕСУМ, II: 494]), *ліпник* (від *ліпнути* за попередньою

ознакою). Номени *яблун* (від *яблуня*), *яблoшник* (від діал. *яблоко*) зумовлені тим, що ця рослина пахне яблуками; пор. чes. морав. *jablečnik* id., яке, на думку В. Махека, від укр. *яблoшник* id. [Mach.: 107]). Назва *зрэдзілле(я)* (утворена від *зрэдa* і *зілле(я)*) зумовлена, мабуть, якимось народним повір'ям чи магичним використанням рослини, пор. [ЕСУМ, II: 279]. *Гармонія*, ймовірно, результат народноетимологічного спотворення лат. *agrifonia*. Літературною нормою української мови для *Agriofonia* L. стала назва *паріло* [СУМ, VI: 69; ОВРУ: 170]. Як термін вона затверджена в [СБН: 5].

Уперше відзначаються назви поширеної на півночі і заході України, зрідка в Степу і Криму рослини *Sanguisorba officinalis* L., зокрема: *родовік* [Ум., I: 17; Тм., I: 178], *радовік*, *рядовік* [Рог.: 135; Жел.: 794; Гр., IV: 92], *наголоватень* (харк. [Ан.: 314; СБН: 138]), *красногoлoвкi* (волин. [1889, Мел.: 248]), *чорногoлoвкa* [Ан.: 315; Мел.: 248; СБН: 138], *багровець* [Жел.: 9], *татарник* (гуцул. [Шух., I: 22; Гр., IV: 249]), *грижник* (поділ. [Ан.: 314; СБН: 138]), *огорошник* (катер. [Ан.: 314; СБН: 138]), *ужаче зіля* (волин. [Шейк., V/2: 106; Ум., II: 45]), *сороккнижник* (буков. [Ні.: 11]), *сухозолотиця* [Ан.: 315], *сухозлoтиця* [Ум., II: 45; СБН: 138], *яловий золотник* (харк. [Ан.: 314; СБН: 138]). Назва *родовік* (від *рoдити*) мотивується використанням рослини як ефективного кровоспинного засобу при родах [Рог.: 135] (пор. лат. *sanguisorba* id., утворене від *sanguis* 'кров' і *sorbere* 'глитати, ковтати' [РО: 83], див. ще [ЕСУМ, V: 102]). Вона є нормативною в українській літературній мові [СУМ, VIII: 170; ОВРУ: 597]. У цій функції затверджена в [СБН: 138]. *Радовік*, *рядовік* – діалектні, зважаючи на звук *a* на місці *o* в ненаголошеному складі, східнополіські відповідники номена *родовік*. *Наголоватень* (від *голова*), *красногoлoвкi* (від діал. *красний* 'червоний' і *голівка*), *чорногoлoвкa* мотивується еліпсopodobними темно-червоними плодами, які здалеку здаються чорними, темними. Та сама ознака, що в *красногoлoвкi*, лягла в основу номена *багровець* (від *багровий* 'густо-червоний'). Найменування *татарник* (від *татар* 'татарин') зумовлене, очевидно, колючістю окремих частин рослини, пор. [ЕСУМ, V: 527], *грижник* (від *грижа*) – використанням рослини при лікуванні грижі [Ан.: 315], *огорошник* (від діал. *огорок* 'огірок') – приємним огірковим запахом рослини [Нейшт.: 329], *ужаче зіля* – зовнішнім виглядом кореня рослини, *сороккнижник* (від *сорок*, мабуть, зі значенням 'багато', пор. аналогічне буков. *сорокозуб* 'папороть чоловіча, Dryopteris filis-mas', 'буквиця лікарська, Betonica officinalis' [СБГ: 508], подібно до *тисяча* в українських словах *тисячоголівий*, *тисячоголосий*, *тисячообкий* тощо; компонент *книжник* – від *книга*: ряд попарно з'єднаних листків цієї рослини, гадаємо, асоціюється з розкритими

книжками).

Аналіз інновацій у назвах дикорослих трав української мови ХІХ – поч. ХХ ст. засвідчив, що в порівнянні з попереднім, стародавнім, періодом у кілька разів збільшилася загальна кількість і номінованих об'єктів, і особливо флорономенів цієї мікротематичної групи лексики. У цей період у джерелах української мови вперше фіксуються деякі назви праслов'янського походження, яких у пам'ятках нашої давнішої писемності нам не вдалося виявити, це, зокрема: *суніця* 'Fragaria vesca L.', *трускавка* 'Fragaria viridis Duch.', *дубровка* 'Potentilla erecta Raeusch.'

Збагачення української мови новими назвами трав'янистих рослин у період ХІХ – поч. ХХ ст. відбувалося трьома основними шляхами – через словотворення, перенесення значення (переосмислення) слів і запозичення готових флорономенів із інших мов.

Більшість однолексемних новотворів виникла в результаті словотворення, переважно суфіксального. Нові назви дикорослих трав утворювалися переважно від субстантивних, ад'єктивних та дієслівних основ. Найбільше суфіксальних дериватів витворилося від іменників за допомогою дуже продуктивного суфікса *-ник*: *грижник татарник, гадючник, гусятник, смитанник, сунічник, полунишник, огірошник, ягідник* та ін. Інші назви утворювалися за допомогою суфіксів *-ець, -ень, -ак, -ач, -овник, -іль, -ок, -ниця, -ка, -анка, -ачка*: *червець, борошень, перста́к, перста́ч, ужовник, в'язіль, пов'язок, дённиця, росниця, дубровка, ко́жущика, деревянка, гусячка* та ін. Відад'єктивні деривати виникають за допомогою суфіксів *-ець, -ак, -ик, -ник, -ун, -ок, -уш*: *воронець, багровець, гірчак, смутник, хрещатник, гіркун, болотянок, м'якуш*. Девербативи виникали за допомогою суфіксів *-ло, -ень, -ник, -ши, -авка, -ниця*, напр.: *кійло, парило, пріворотень, наворотень, вівішник, наворотиш, хрупа́вка, поні́книця, перевертниця*. Кілька інновацій постало префіксально-суфіксальним способом: *підкропивниця, підсметанник, наголоватень*, твірна основа яких іменникова. Помітну кількість становлять складні найменування, пор.: *сухоло́м, сухоягодник, сухозоло́тиця, курзі́ле, зра́дзілля, глекopáр, чорноголо́вка, красногoлoвкi, сороккнижник* та ін.

Досить продуктивним джерелом збагачення назв диких трав у цей період є переосмислення слів. Нові найменування виникають унаслідок перенесення значення всередині ботанічної номенклатури, яке зумовлене схожістю рослин, напр.: *підбі́л* 'Potentilla anserina L.' < 'Tussilago farfara L.' *таво́лга* 'Filipendula vulgaris' < 'Spiraea L.' та ще деякі. Поява кількох назв зумовлена переосмисленням ботанічного демінутива: *репешки, ріп'ячок, рябинка, липка*. Друга частина фітономенів виникла цим шляхом

через подібність певної рослини або її частини до якого-небудь предмета, пор.: *гребінь, гребенець, початок, кішка, кішка, порошки* та деякі ін.

Переосмислюватися могли і складені назви, якщо вони виникали на основі метафори, пор.: *вовчі жили, вовче тіло* 'Comarum palustre', *волове око* 'Geum urbanum' та ще деякі. А взагалі, назви-словосполучення складають досить значну частину в цій групі ботанічної лексики, здебільшого це атрибутивні словосполучення, напр.: *затяжний корінь, земляні орішки, ужаче зілля, сіре зілля, куряче зілля, куряча нога, гусячі лапки* та чимало под., зрідка іншої структури: *сім паличок*.

Іншомовних запозичень у цій мікротематичній групі лексики порівняно мало, зокрема, це русизми *земляника, клубника*, румунізм *капшуки*, мабуть, словакізм *навертник*, кальки латинських флорономенів *львина лапа, пятиперстник* та деякі ін.

Більшість описаних у цій статті назв дикорослих трав була поширена на незначному ареалі. Із описаних тут ботанічних назв літературною нормою української мови стали успадковані від праслов'янської *суніця, полуніця, ягода, пріворотень* та новотвори цього періоду *перстач, гадючник, паріло*.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ДжЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

АБ – Морозюк С. С., Протопопова В. В. Альбом з ботаніки. – К., 1979. – 152 с.

Авг. – Августинович Ф. М. О дикорастущих врачебных растениях Полтавской губернии // Труды комиссии при университете св. Владимира для описания губерний Киевского учебного округа. – К., 1853. – Т. 2. – С. 1–91.

Ан. – Анненков Н. Ботанический словарь. – СПб., 1878. – XXI, 645 с.

Б.-Н. – Білецький-Носенко П. Словник української мови/ Підгот. до вид. В. В. Німчук. – К., 1966. – 423 с.

Войц. – Войцехович И. Собрание слов малороссийского наречия // Труды общества любителей российской словесности при Московском университете. – М., 1923. – Ч. III. – С. 284–326.

Волк. – Волков Ф.П. Список растений с народными названиями и этнографическими примечаниями// Записки юго-западного отдела Русск. географ. общества за 1873 г. – К., 1874. – Т. I. – С. 165–178.

ВРУ – Визначник рослин України. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 1965. – 877 с.

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь, 2005. – 1728 с.

ВхГук. – Гикель Е. Ботаника для шкіл низших гимназіяльных и реальных / На рус. язык переложив И. Верхратскій. – Львів, 1873. – 208 с.

ВхН.з. – Верхратскій І. Нові знадоби номенклятури і термінології природописної, народної, збирані між людом // Збірник математично-природописно-лікарської секції Наукового тов-ва ім.Шевченка. – Львів, 1908. – Т. 12. – С. 1–84.

ВхПч. – Верхратскій І. Початки до уложення номенклятури и терминології природописної, народнєї. – Львів, 1864–1872. – Вип. I–V.

ВхЮж. – Верхратскій І. Знадобы до словаря южнорусского. – Львів, 1877. – 86 с.

Гавр. – Гавришкевич І. Початок до уложення термінології ботаничної руської // Перемишлянин на рік 1852. – Перемишль, 1852. – С. 133–147.

ГГ – Гуцульські говірки: Короткий словник. – Львів, 1997. – 232 с.

Гор. – Горницкий К. С. Список русских и немногих инородческих названий растений: 2-е доп. к “Ботаническому словарю” Н. Анненкова. Собрано в период 1859–1890 гг. // Труды Общества испытателей природы при Харьковском университете. – Харьков, 1890. – Т. 24. – С. 365–383.

Гр. – Словарь української мови: У 4 т. / За ред. Б.Грінченка. – К., 1958–1959.

ДЕМ – Скурт дикционар етимоложик ал лимбий молдовенешть / Ред. Н.Раевский, М.Габинский. – Кишинэу, 1978. – 678 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: У 7 т. – К., 1982–2006. – Т. 1–5.

Жел. – Желеховский Є., Недільский С. Малорусско-німецкий словарь: У 2 т. – Львів, 1885–1886. – 1121 с.

Закр. – Закревский Н. Словарь малороссийских идиомов // Старосветский бандуриста. – М., 1861. – Кн. 3. – С. 247–624.

Кв. – Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка: У 3 т. – Х., 1978–1979.

Кис. – Киселевский А. И. Латинско-русско-белорусский ботанический словарь. – Минск, 1967. – 159 с.

Кміц. – Кміцикевич В. і Спілка. Німецько-український словарь. – Чернівці, 1912. – 672 с.

Коб. – Кобилянський Ю. Латинсько-український словник. – Відень, 1912. – VI, 660 с.

Лис. – Лисенко П. С. Словник поліських говорів. – К., 1974. – 260 с.

Мел. – Мельник М. Українська номенклатура висших рослин. – Львів, 1922. – 356 с.

Нейшт. – Нейштадт М. И. Определитель растений средней полосы Европейской части СССР. – 6-е изд., перераб. и доп. – М., 1963. – 640 с.

Нов. – Львовянинъ: Приручный и господарский місяцесловъ на рікъ звичайный 1861. – Львів (без року вид.; на с. 94–103 список галицьких народних назв рослин, укладений Макс.Новицьким).

Носаль – Носаль М. А., Носаль І. М. Лікарські рослини і способи їх застосування в народі. – К., 1959. – 258 с.

ОВРУ – Определитель высших растений Украины. – К., 1987. – 546 с.

Петр. – Украинско-латинский ботанический словарь: Рукопись Собрания Петрушевича. – № 4. – 94 арк. Зберігається в БАН Російської Федерації (СПб.).

Піск. – Піскунов Ф. Словник живої народної, письменної і актової мови руських югівцян Російської і Австро-Венгер. імп. – 2-е вид. – К., 1882. – V, 304 с.

РО – Рогович А. Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа. – К., 1869. – 308 с.

Рог. – Рогович А. С. Опыт словаря народных названий растений Юго-Западной России с некоторыми поверьями и рассказами о них // Записки юго-западного отдела Русск. географ. общества за 1873 г. – К., 1874. – Т. I. – С. 109–179.

Руб. – Руберовский Н.А. Словарь малороссийского наречия: У 18 т. / Рукопис зберігається в БАН Російської Федерації (СПб.), шифр № 19.1.1.

РУСб – Російсько-український словник ботанічної термінології і номенклатури. – К., 1962. – 340 с.

Сабадош – Сабадош І.В. Формування української ботанічної номенклатури. – Ужгород, 1996. – 192 с.

СБГ – Словник буковинських говірок. – Чернівці. – 688 с.

СБН – Словник ботанічної номенклатури (Проект). – К., 1928. – 313 с.

СДБ – Словник-довідник з ботаніки / За ред. І. П. Білоконя і О. Л. Липи. – К., 1965. – 588 с.

Смик – Смик Г. К. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. – К., 1991. – 414 с.

СУМ – Словник української мови: В 11 т. – К., 1970–1980.

Тан. – Танчаковський Й. Руско-польська термінологія зі збіркою інших слів до шкільної і приватної науки. – Львів, 1910. – 91 с.

Тм. – Тимченко Е. Русско-малорусский словарь. – К., 1897. – Т. I–II.

Ум. – Уманець М. і Спілка А. Словарь російсько-український. – Львів, 1893–1898. – Т. I–II.

Фасм. – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т. / Пер. с нем. и доп. О.Н.Трубачева. – 2-е изд., стереотип. – М., 1986–1987.

Шейк. – Шейковский К. Опыт южнорусского словаря. – К.; М., 1861–1886.

Шух. – Шухевич В. Гуцульщина. – Львів, 1899–1908. – Ч. 1–5.

ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праслов. лекс. фонд / Под ред. О.Н.Трубачева. – М., 1874–1992. – Вып. I–18.

Яв. – Яворницький Д. І. Словник української мови. – Катеринослав, 1920. – Т. I. – 411 с.

ЯТ – Яната О. Народні українські назви рослин Північної Таврії // Збірник наук.-літ. відділу тов-ва ім.Квітки-Основ'яненка у Харкові. – Х., 1916. – Т. I. – С.1–53.

ЯЧ – Яната О. Спис рослин, зібраних д. Громегою в Черкаському повіті на Київщині // Збірник природничо-технічної секції Українського наукового товариства в Києві. – К., 1912. – Вип. 2. – С. 109–154.

Br. – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa, 1970. – 806 s.

Černý – Černý J. Knieha lékarská, kteráž slove herbář aneb zelinář. – Praha, 1981. – 463 s. (Пам'ятка старочеської писемності 1517 р.).

DLRM – Dicționarul limbii române moderne. – București, 1958. – 961 p.

Hl. – Hlibowicki J. Benennungen der in der Bukowina vorkommenden Pflanzen, in lateinischer, deutscher, rumänischer und ruthenischer Sprache. – Czernowitz, 1890. – 13 S.

Jan. – Janów J. Słownik huculski / Oprac. i przygotował do druku J.Rieger. – Kraków, 2001. – XXX, 306 s.

Lind. – Lindemann E. Flora Chersonensis. – Odessae, 1881–1882. – Т. 1–2.

Mach. – Machek V. Česká a slovenská jména rostlin. – Praha, 1954. – 366 s.

Maj. – Majewski E. Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich. – Warszawa, 1889–1894. – Т. II. – 885 s.

Mak. – Makowiecki S. Słownik botaniczny łacińsko-małoruski. – Kraków, 1936. – 408 s.

MOSz – Hadrovics L., Gáldi L. Magyar-orosz szótár. – Budapest, 1972. – I–II k.

Іван Сабадош

Изменения в лексике дикорастущей травянистой флоры украинского языка XIX - нач. XX СТ. (Семейства розовых)

На основе данной письменности характеризуются новые названия дикорастущих травянистых растений, появившихся в украинском языке в период XIX - начала XX в. Выясняются пути возникновения этой лексики, мотивы номинации, происхождения, созидания. Используется также по мере возможностей аналогичный материал других славянских языков.

Ключевые слова: *название, номен, мотивация названия, этимология, украинский язык.*

Ivan Sabadosh

Changes in vocabulary wild herbaceous flora Ukrainian language XIX - beginning of XX century. (FAMILY pink)

The names of wild grassy plant having appeared in Ukrainian in the 19th and at the beginning of the 20th century have been analyzed. The author uses the written monuments as the material for investigating the vocabulary. The ways of its appearance, origin and formation have been considered. Similar material from other Slavonic languages has been used as far as possible.

Keywords: *names, name, motivation of the name, etymology, Ukrainian language.*